

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра дизайну

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пост. п. 6 від «14» 11 2025 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

**КОМПОЗИЦІЯ ТА КОЛЬОРОЗНАВСТВО /
COMPOSITION AND COLOR THEORY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2025

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автор:

Валерій СТІЛЕЦЬ, канд. мистецтвознавства, доцент

Програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри дизайну 14 листопада 2025 року, протокол № 6.

Рецензенти:

Руслана БЕЗУГЛА, доктор мистецтвознавства, зав. кафедри
дизайну

Олександр ДУДКА власник ФОП «ДУДКА»

**КОМПОЗИЦІЯ ТА КОЛЬОРОЗНАВСТВО /
COMPOSITION AND COLOR THEORY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Композиція та кольорознавство» підготовлена відповідно до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Дизайн» <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/022-Dyzayn-bakalavr.28.07.pdf> (13.12.2018р. № 1391) і призначена для студентів бакалаврату ДТЕУ усіх форм навчання галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В2 «Дизайн» освітньої програми «Дизайн середовища» підготовки бакалаврів ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Композиція та кольорознавство» є сформувати у студентів цілісне уявлення про закономірності композиційної організації та колористичної гармонізації в дизайні, оволодіти теоретичними знаннями й практичними навичками аналізу та створення виразних візуальних образів, здатних забезпечувати естетичну цілісність, функціональність і комунікативну ефективність дизайн-об'єктів.

Завданням вивчення дисципліни є засвоєння студентами основних принципів побудови композиції та закономірностей колірних рішень; формування вмінь аналізувати та гармонізувати взаємодію форми, кольору та простору; поглиблення навичок організації візуального середовища засобами композиції та кольору, здатності до творчого пошуку та самостійного прийняття професійних рішень у сфері дизайну.

Предмет дисципліни – це основні принципи та закономірності формоутворення, поєднання просторово-композиційних елементів та колористичних рішень; властивості кольору як фізичного та психологічного феномена; принципи його взаємодії з формою, світлом і середовищем, а також методи використання композиційних та колірних засобів для створення цілісних, естетично виразних і функціонально доцільних об'єктів дизайну.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Перед вивченням навчальної дисципліни у студентів мають бути розвинуті наступні компетентності:

Знання

- методів та прийомів виконання рисунка і живопису;
- засобів виконання рисунка і живопису;
- геометричних характеристик будь-якої певної форми предмету із застосуванням ряду графічних засобів, котрі дозволили б зробити розмітку візуального відтворення тривимірної форми;
- принципу зображення кольорових відношень в живописі;

Уміння

- як академічного, так і прикладного форматів графічної майстерності для вирішення поставлених завдань;
- візуально визначати пропорції предметів;
- викреслювати розмітку тривимірних геометричних елементів;
- компоувати зображення на заданому форматі;
- авторського стилістичного підходу у вирішенні творчих завдань.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Композиція та кольорознавство» як обов'язкова освітня компонента, забезпечує оволодіння студентами загальних та спеціальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

«Дизайн середовища» (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
1.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
6.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;	4, 5, 8, 9, 10
<i>Спеціальні компетентності за освітньою програмою</i>		
1.	Здатність застосовувати сучасні методики проєктування одиничних, комплексних, багатофункціональних об'єктів дизайну;	2, 4, 5, 10
2.	Здатність здійснювати формотворення, макетування і моделювання об'єктів дизайну;	4, 5, 10
3.	Здатність здійснювати композиційну побудову об'єктів дизайну;	2, 3, 4, 5, 6, 9, 10
4.	Здатність застосовувати навички проєктної графіки у професійній діяльності;	2, 4, 5, 6, 8, 9, 10
7.	Здатність використовувати сучасне програмне забезпечення для створення	10

	об'єктів дизайну	
8.	Здатність здійснювати колористичне вирішення майбутнього дизайн-об'єкта.	7, 8, 9
9.	Здатність зображувати об'єкти навколишнього середовища і постаті людини засобами пластичної анатомії, спеціального рисунка та живопису (за спеціалізаціями)	10
11.	Здатність досягати успіху в професійній кар'єрі, розробляти та представляти візуальні презентації, порт фоліо власних творів, володіти підприємницькими навичками для провадження дизайн-діяльності.	10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1.	Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях	5, 10
3.	Збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування дизайнерського проєкту, застосовувати теорію і методику дизайну, фахову термінологію за професійним спрямуванням), основи наукових досліджень	4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
6.	Усвідомлювати відповідальність за якість виконуваних робіт, забезпечувати виконання завдання на високому професійному рівні;	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10
7.	Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проєктних вирішень;	10
8.	Оцінювати об'єкт проєктування, технологічні процеси в контексті проєктного завдання, формувати художньо-проєктну концепцію	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10
9.	Створювати об'єкти дизайну засобами проєктно-графічного моделювання;	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10
10.	Визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну у комунікативному просторі;	1
11.	Розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах;	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10
12.	Дотримуватися стандартів проєктування та технологій виготовлення об'єктів дизайну у професійній діяльності	10
14.	Використовувати у професійній діяльності	9, 10

	прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики	
17.	Застосовувати сучасне загальне та спеціалізоване програмне забезпечення у професійній діяльності (за спеціалізаціями)	10
18.	Відображати морфологічні, стильові та колірно-фактурні властивості об'єктів дизайну.	5, 8, 9, 10
19.	Розробляти та представляти результати роботи у професійному середовищі, розуміти етапи досягнення успіху у професійній кар'єрі, враховувати сучасні тенденції ринку праці, проводити дослідження ринку, обирати відповідну бізнес-модель і розробляти бізнес-план професійної діяльності у сфері дизайну	10

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет і об'єкт дисципліни «Композиція та кольорознавство»

Композиція у візуальному мистецтві і дизайні. Історичні знаки і символи як чинник композиції. Система композиційних закономірностей, прийомів і засобів, що забезпечують художню цілісність і виразність формотворення. Визначальна якість композиції – органічність зав'язків між частиною та цілим за допомогою геометризації, стилізації тощо.

Основні інваріанти композиції. Фронтальна композиція. Об'ємно-просторова композиція. Глибинно-просторова композиція. Композиція, що має розвиток у часі.

Колір, особливості кольорових відношень. Природні і штучні чинники утворення графічно-кольорових форм. Важлива роль композиції кольорових відношень в дизайні інтер'єрів.

Інструменти та матеріали виконання композиційних завдань.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 19-82], 2 [с. 33-70, 144-184, 215-218, 220-224].

Додатковий: 3 [с. 84-86], 8 [с. 5-6], 9 [с. 4-12], 10 [с. 5-6].

Інтернет-ресурси: 13, 15, 16, 17.

Тема 2. Форма і утворюючі її елементи.

Зображувальний засіб «крапка», як елемент композиції. Геометричне та графічне визначення поняття крапки. Трансформація крапки. Крапка як візуальний та змістовний акцент композиції. Поняття «площини» і «крапки». Засоби композиційного групування кількості крапок.

Лінія як засіб композиції та образно-емоційної виразності. Геометричне та графічне визначення лінії. Напрями ліній у фронтальній двовимірній композиції. Різновиди характеру лінійної формалізації. Діапазон товщин ліній у композиційному форматі. Фактура і насиченість лінії. Емоційно-образні властивості лінії.

Зображувальний засіб «пляма-площина». Геометричні плями. Хаотичні плями. Основні засоби виразності та організації плям-площин. Візуальна підтримка плям. Закономірність маси плям на форматі. Композиційне розташування плям-площин. Трансформація плями. Асоціативний розвиток плями-форми. Пляма і тло.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 21-34], 2 [с. 31-70, 33-70, 149-150, 188-214, 240].

Додатковий: 4 [с. 8], 6 [с. 11-12, 23-27], 7 [с. 10-11], 8 [с. 4-5, 11-13], 9 [с. 18-19], 10 [с. 8-9, 13-14, 28-30]

Інтернет-ресурси: 11, 12, 13, 15.

Тема 3. Види та закономірності організації фронтальної, двовимірної композиції

Основні види та засоби організації фронтальної, двовимірної композиції. Лінійна композиція. Фігурна композиція. Фігурно-лінійна і лінійно-фігурна композиції.

Композиційні закономірності організації двовимірної композиції.

Компоновка зображення композиційних елементів на картинній площині. Композиційний центр. Закономірність композиційного розташування формальних елементів на картинній площині: вільне розміщення; торкання форм; прилягання форм; «Шаховий порядок» (накладання форм); перетин форм; акцент; композиційна домінанта.

Інструменти та матеріали виконання композиційних завдань фронтальної, двовимірної композиції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 66-92], 2 [с. 239]

Додатковий: 5 [с. 4-20], 10 [с. 4-20, 29-30]

Інтернет-ресурси: 12, 13, 15.

Тема 4. Властивості і якості композиції

Властивості і якості композиції. Візуалізація емоційного активного чи пасивного руху елементів композиції. Статика і динаміка композиційних побудов. Лінійна,

центрова, спіральна, просторова динаміка. Композиційна рівновага. Симетрія і зорова рівновага просторових побудов. Прояви асиметрії у симетричних формах. Асиметрія. Асиметрія по формі та по розташуванню відносно композиційної вісі на картинній площині. Прояви симетрії у асиметричних формах. Супідрядність. Єдність характеру композиції. Цілісність форми.

Особливості сприйняття зображувальних засобів людським оком. Ілюзія. Співвідношення «цілого» і «частини». Вертикальні лінії. Змінний рельєф і перспектива.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с. 217-219, 243-246].

Додатковий: 3 [с. 84-86], 8 [с. 9, 10-22, 111-114].

Інтернет-ресурси: 12, 13, 15.

Тема 5. Композиційні засоби. Основні категорії композиції

Залежність, порядок і гармонія в композиційному формотворенні. Пропорції і пропорціювання. Масштаб і масштабність. Поняття ритму і метру. Тотожність, нюанс і контраст. Майстерність поєднання засобів композиції як певного інструментарію з метою досягнення найвищої міри впорядкування форми у створюваних людиною предметах. Здатність перетворення безформного в оформлене, аморфного в структурне, неорганізованого в організоване.

Поняття категорії в композиції. Тектоніка. Роль текстур, фактур та кольору в побудові тектонічної структури. Об'ємно-просторова структура. Тектонічна організація об'ємно-просторової структури. Вплив замкнутої та розімкнутої тектонічної структури в організації об'ємно-просторової композиції. Взаємозв'язок тектоніки і об'ємно-просторової структури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 85-105], 2 [с. 84-94, 156-175, 215-225].

Додатковий: 3 [с. 79-86], 5 [с. 5-32], 6 [с. 6-31], 8 [с. 146-180].

Інтернет-ресурси: 12, 13, 15.

Тема 6. Тривимірна, об'ємно-просторова композиція. Глибинно-просторова композиція

Композиція тривимірної форми. Сукупна форма. Центрична форма (лінійна, радіальна, групова). Гратчаста форма. Правильні і неправильні форми. Підкреслення і трансформація форми та простору. Трансформація вимірів. Трансформація форми на площині з елементами руйнації. Трансформація площини в рельєф. Трансформація площини в об'єм. Трансформація форми на основі дефрагментації. Трансформація форми на основі приєднання.

Композиція простору. Застосування знань з нарисної геометрії для об'ємно-просторових побудов об'єктів дизайну. Величина форми. Положення форми у просторі. Горизонтальні елементи що формують простір. Вертикальні елементи що формують простір. Отвори в елементах що формують простір. Просторові

відношення. Простір у просторі. Взаємопроникаючий простір. Суміжні простори. Простори що пов'язані спільним простором. Властивості простору в картинній площині. Види руху в площині. Види головних станів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 98-110].

Додатковий: 3 [с. 188-208], 10 [с. 24-25, 25-26, 31-32].

Інтернет-ресурси: 12, 15, 17.

Тема 7. Основні характеристики кольору

Загальна характеристика кольору. Кольорометрична система Манселла. Ієрархія властивостей кольору – кольоровий тон, світлота, насиченість. відтінок. Кольорова константа, світлота. Властивості кольорів. Основні кольори. Субтрактивність основних кольорів. Додаткові кольори. Гармонійні хроматичні акорди.

Насиченість у змішуванні кольорів. Насиченість та інтенсивність. Тінти, тіні й тони. Температура кольору. Дослідження і відтворення багатоколірної палітри конкретного артефакту природи.

Рекомендації щодо виконання практичних вправ в ручній графіці: передачі властивостей кольорових відношень, насиченості у змішуванні кольорів. Техніки виконання вправ на базі таких інструментів як олівець, пензлі, туш, рапідграф, лінійка, циркуль, трафарети, лекала, фарби. Застосування корпусної вифарбки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с.241-242, 209-212].

Додатковий: 6 [с. 10-17, 30-55, 102-107, 112-123, 174-181].

Інтернет-ресурси: 16, 17, 18.

Тема 8. Колористика в дизайні

Світло й колір в організації інтер'єрів житлових і громадських будівель. Світлота відтінків у житловому інтер'єрі. Кольоровий контраст, нюанс і гармонія громадських інтер'єрів. Різновиди кольорових контрастів в дизайні. Різновиди кольорових гармоній. Опонентність кольорів. Кольорова константа в дизайні. Вплив кольорових гармоній на форму і образ інтер'єру. Дослідження і відтворення багатоколірної палітри конкретного дизайнерського рішення.

Рекомендації щодо виконання практичних вправ в ручній кольоровій графіці: вправи на виконання гармонії кольорових контрастів у громадських інтер'єрах. Техніки виконання вправ на базі таких інструментів як олівець, пензлі, туш, рапідграф, лінійка, циркуль, трафарети, лекала, фарби. Застосування корпусної вифарбки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с.241-242, 209-212].

Додатковий: 6 [с. 10-17, 30-55, 102-107, 112-123, 174-181].

Інтернет-ресурси: 16, 17, 18.

Тема 9. Асоціативно-образні та психологічні аспекти кольору

Семантика і семіотика кольору. Асоціативно-образне відчуття кольору. Графічне відображення за допомогою кольору емоційно-психологічних почуттів людини. Колористика. Психологічний аспект кольору у створенні візуальних кольорових дизайнерських образів інтер'єрного громадського і житлового середовища. Невласні властивості кольору. Колірні асоціації.

Рекомендації щодо виконання практичних вправ в ручній хроматично-кольоровій графіці: вправи на асоціативно-образне відчуття кольору в інтер'єрному середовищі.

Техніки виконання вправ на базі таких інструментів як олівець, пензлі, туш, рапідграф, лінійка, циркуль, трафарети, лекала, фарби. Застосування корпусної вифарбки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с. 10-80, 144-187, 188-214, 241-242, 209-212].

Додатковий: 4 [с.4-189], 6 [с. 10-17, 30-55, 102-107, 112-123, 174-181].

Інтернет-ресурси: 12, 13, 16, 18.

Тема 10. Стилiзацiя, iмпрoвiзацiя, iнтерпретацiя форми, досягнення образности форми

Мета стилізації реальних образів об'єктів живої природи, об'єктів оточення людини. Інтерпретація природних форм. Форма і контрформа. Експресивні форми. Суб'єктивні форми. Виявлення стилістики, морфологічних, етнічних особливостей утворення форми і змісту існуючих артефактів природи.

Архітектоніка як принцип художнього вираження цілісності структури об'ємно-просторового формоутворення. Об'єктивні закономірності формально-змістовних побудов. Спільність естетичної мови, художніх принципів, конструктивних прийомів, матеріалу, форм і деталей.

Цілісний образ як єдність змісту, форми і структури. Єдність образу за конфігурацією, за розмірами, за освітленням і кольором, за фактурою, за орієнтацією на площині чи у просторі, за напрямом руху і прогнозованістю розвитку свого морфу. Морфогенез розвитку формально-змістових утворень в дизайні. Основний образ. Доповнюючий образ. Асоціативно-психологічні образи третього рівня, сюжетна дія, зміст.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с.56, 129-134, 201-210], 2 [с. 12-80; 144-187; 209-214, 224-232].

Додатковий: 3 [с. 6-116], 4 [с. 2-20], 6 [с. 131-218, 208-333], 8 [с. 7-9, 101-137].

Інтернет-ресурси: 12, 15, 16, 17.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Григор'єва В. Б., Білгородська О. Є., Недошитко О. М., Кучеренко К. П. Основи формальної композиції : навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2023. 120 с.
2. Сімонік А. С. Засоби виразності (біоенергетичні, біоритмічні аспекти). Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2018. 269 с.

Додатковий

3. Мигаль С. П. Біоніка в дизайні просторово-предметного середовища. / С. П. Мигаль, І. А. Дида, Т. Є. Казанцева. Львів: Видавництво Львівської політехніки 2014. 228 с., іл.
4. Ідак Ю. В., Клименюк Т. М., Лясковський О. Й. Основи об'ємно-просторової композиції. Львів.: Львівська політехніка, 2020. 212 с.
5. Пікард Ч., КнопфДж., Гувейз, Фоукс Н. Колір і світло / Чарлі Пікард, Джаміла Кнопф, Гувейз, Натан Фоукс. Пер. З англ. Наталія Купрійчук. Київ : ArtHuss, 2024. 384 с. Серія «Віл майстрів мистецтва».
6. Пічкур М. О. Теорія і практика композиції : [навчальний посібник] / Микола Пічкур. К.: Ліра-К, 2022. 238 с., іл.
7. Сьомка, С. В. Композиція: теорія і методика пропорціонування: навч. посіб. Ч. 1. Київ : НАКККіМ, 2016. 184 с.
8. Сьомка, С. В. Композиція: теорія і методика пропорціонування: навч. посіб. Ч. 2. Київ : НАКККіМ, 2016. 220 с.

Інтернет-ресурси

9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]:[Веб-сайт]. – Електронні дані. Київ: НБУВ, 2013-2015. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/554>.
10. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]:[політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803438 записів). Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. – Режим доступу:<http://catalogue.nlu.org.ua>
11. Український інститут інтелектуальної власності [Електронний ресурс]:[Вебсайт]. – Електронні дані. Київ: УІІВ, 2017. – Режим доступу: <http://www.uipv.org> – Назва з екрана. <https://uiiv.com.ua>
12. Заварзін О. О. Дизайн архітектурного середовища: Енциклопедичний довідник. Київ: НАКККіМ, 358 с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/2484>
13. Основи композиції та дизайну. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://sites.google.com/view/grdesign99/>
14. Колористика для дизайнерів. Терміни и визначення. URL : <https://mobios.school/blog/koloristika-dlya-dizaynerov-terminy-i-opredeleniya>
15. Урок на тему "Види проектної графіки". URL :

<https://naurok.com.ua/urok-na-temu-vidi-proektno-grafiki-4026.html>

16. Колористика в дизайні. URL : <https://www.komarov.design/koloristika-v-dizaini-osnovi-tieoriyi-koloru-poradi-vieb-dizainieram-pochatktivsiam>